

Research Articles

Received : 01 September 2022

Revised : 10 June 2023

Accepted : 27 June 2023

การวิจัยละครสร้างสรรค์ในประเทศไทย สู่แนวทางการพัฒนาโมเดล ละครสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมทักษะการจัดการความขัดแย้งของเยาวชน ในสถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน¹

Creative Drama Research in Thailand : Towards a Model for Developing Youth Conflict Management Skills at Juvenile Observation and Protection Centers

ลิขิต ใจดี

Likhit jaidee

วรวิทย์ ทองเนื้ออ่อน

Worawit Tongnue-on

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

School of Architecture and Fine Art, University of Phayao

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Humanities Naresuan University

Corresponding author e-mail : Likhit.ja@up.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้เป็นการนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับละครสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ทศวรรษที่ 1920 ถือเป็นยุคแรกที่มีการศึกษาในสหรัฐอเมริกาได้ริเริ่มนำแนวคิดการศึกษามาใช้ร่วมกับกระบวนการละครภายในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ โดยแก่นแท้ของละครสร้างสรรค์มีได้มุ่งเน้นความบันเทิงแก่ผู้ชม แต่เป็นละครในรูปแบบของกิจกรรมที่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมละครเป็นสำคัญ ที่ผ่านมามีงานวิจัยละครสร้างสรรค์ในประเทศไทยจำนวน 32 เรื่อง สะท้อนให้เห็นว่านักการละครสร้างสรรค์ในประเทศไทยได้ใช้ละครสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเด็กและเยาวชนได้หลากหลายมิติทั้งทางด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัย ซึ่งถือว่าเป็นองค์ความรู้ที่แสดง

¹ บทความวิชาการฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง ละครสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะการจัดการความขัดแย้งของเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ทุนวิจัย FF64-RIB014

ให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของการใช้ละครสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในบริบทสังคมไทย นำไปสู่แนวทางการพัฒนา 9CM-CDL Model เพื่อส่งเสริมทักษะการจัดการความขัดแย้งของเยาวชนในสถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน ที่ผสมผสานองค์ความรู้ด้านทักษะการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติวิธี จำนวน 9 เทคนิค ได้แก่ ทักษะการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง ทักษะการเจรจาต่อรอง ทักษะการใช้สัญญาโตตุลาการ ทักษะการนิติบัญญัติ ทักษะการเจรจาไกล่เกลี่ยข้ามวัฒนธรรม ทักษะการสานเสวนา ทักษะการไต่สวน ทักษะไม่ใช้ความร่วมมือ และทักษะการอารยะขัดขืน ประกอบเข้ากับองค์ความรู้ด้านละครสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการวิจัยละครสร้างสรรค์แบบ 6-SCD โมเดลนี้เป็นองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นผ่านการวิจัยละครสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะการจัดการความขัดแย้งของเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

คำสำคัญ : วิจัยละครสร้างสรรค์6-SCD, การจัดการความขัดแย้ง, เยาวชน, สถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 9CM-CDL โมเดล

Abstract

This academic article provides an in-depth exploration of the evolution of creative drama since the 1920s which marked a pivotal period when educators in the United States introduced drama as a pedagogical tool to facilitate learning. Creative drama goes beyond mere entertainment; it encompasses activities that prioritize active participation to enhance the learning process. Research conducted in Thailand on creative drama has resulted in a substantial body of knowledge, with 32 research papers published to date. These studies demonstrate how practitioners in Thailand have effectively utilized creative drama to foster the holistic development of children and youth, including cognitive abilities and talent cultivation. This body of knowledge highlights the immense value and significance of incorporating creative drama as a powerful tool for fostering learning and growth among children and youth within Thailand's unique societal context. Consequently, it has paved the way for the formulation of the 9CM-CDL Model, specifically designed to promote conflict management skills among youth residing in juvenile observation and protection centers. This model integrates nine peaceful conflict management techniques, such as mediation negotiation skills, arbitration skills, legislation skills, cross-cultural mediation skills, dialogue skills, inquiry skills, non-cooperation skills, and civil disobedience skills. It is

derived from a comprehensive synthesis of knowledge in creative drama, achieved through the 6-SCD creative drama research process. This model is a body of knowledge developed through creative drama research aimed at developing conflict management skills.

Keyword : Research on Creative Drama 6-SCD, Conflict Management, Youth, Juveniles Observation and Protection Center, 9CM-CDL Model

1. บทนำ

การพัฒนาคนให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เป็นความมุ่งหมายที่สำคัญของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) เด็กและเยาวชนจึงเป็นความหวังที่สำคัญของสังคมที่จะช่วยขับเคลื่อนประเทศชาติไปสู่เส้นทางที่ควร ดังนั้นแล้วกระบวนการที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ควรเป็นกระบวนการที่เน้นให้เด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสทางความคิดจินตนาการ และพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของละครสร้างสรรค์ (Creative Drama) ที่สามารถทำให้เด็กและเยาวชนได้ทดลองสวมบทบาทของตัวละคร และประสบการณ์ของตัวละครในบริบทที่ต่างกัน เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตเพิ่มขึ้น (ปาริชาติ จินวิวัฒนาภรณ์, 2547)

การวิจัยละครสร้างสรรค์ในประเทศไทยเป็นสาขาวิชาที่มีความหลากหลายและมีพลวัต ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้และศึกษาถึงประสิทธิผลของการใช้เทคนิคละครสร้างสรรค์ในบริบทต่างๆ นักวิชาการและนักวิจัยในประเทศไทยกำลังค้นหาละครสร้างสรรค์สามารถนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการศึกษา การบำบัดรักษา และแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในด้านการศึกษาในทุกบริบท การวิจัยละครสร้างสรรค์ในประเทศไทยมุ่งเน้นที่บทบาทในการเสริมสร้างทักษะทางภาษา ความคิดสร้างสรรค์ การคิดเชิงวิพากษ์ และการพัฒนาอารมณ์และสังคมของเด็กและเยาวชน นักวิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้ละครสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อดึงดูดเด็กเยาวชน ส่งเสริมการเรียนรู้ อย่างกระตือรือร้น และส่งเสริมสภาพแวดล้อมในห้องเรียนเชิงบวก ซึ่งถือว่าการวิจัยละครสร้างสรรค์ในประเทศไทยมีลักษณะเป็นแนวทางแบบสหวิทยาการ บูรณาการร่วมกับศาสตร์อื่น ๆ เช่น การศึกษา จิตวิทยา ศิลปะ สังคม และวัฒนธรรม นักการละครสร้างสรรค์ในประเทศไทยได้พัฒนาความรู้และความเข้าใจในสาขานี้ เพื่อสำรวจประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นจากละครสร้างสรรค์ในบริบทและประชากรที่หลากหลาย

ปี 2565 เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ จำนวนทั้งหมด 12,192 คดี เมื่อพิจารณาจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า คดีส่วนใหญ่เป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คือ มีจำนวน 6,306 คดี คิดเป็นร้อยละ 51.72 ของคดีทั้งหมด รองลงมาเป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดมีการศึกษาระดับประถมศึกษา คือ มีจำนวน 2,142 คดีคิดเป็นร้อยละ 17.57 นอกจากนั้น เป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดมีการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ 1,591 คดี เป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดระดับการศึกษานอกระบบจำนวน 1,218 คดี และเป็นผู้มีการศึกษาประเภทอื่น ๆ จำนวน 932 คดี หรือคิดเป็นร้อยละ 13.05, 9.99 และ 7.64 ตามลำดับ (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2565) เด็กและเยาวชนที่เข้ามาอยู่ในสถานพินิจฯ มักเป็นผู้ที่มีอารมณ์อ่อนไหว เมื่อเข้ามาอยู่รวมกัน อาจส่งผลต่อการดำรงชีวิต ทั้งปัญหาทางร่างกาย ทางจิตใจ ทางทรัพย์สิน ทางเพศ ก่อความวุ่นวาย การพยายามหลบหนี ฝ่าฝืนกฎระเบียบ และอื่น ๆ ซึ่งคุณภาพชีวิตและการเป็นอยู่ของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ นั้น บางครั้งเกิดจากปัญหาความไม่พร้อมของระบบในการดูแลเด็กและเยาวชน ดังนั้นจึงควรใช้ระบบการฟื้นฟูจิตใจร่วมด้วยเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนมีทักษะการจัดการปัญหาความขัดแย้ง หรืออื่น ๆ ในเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีปัญหาทางด้านอารมณ์ (สุชา จันทรเฒ, 2522) ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงแค่ปัญหาของเด็กและเยาวชนเท่านั้นแต่กำลังลุกลามเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมของไทย เนื่องจากว่าเด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของชาติ

บทความวิชาการฉบับนี้มีความประสงค์ที่จะนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับละครสร้างสรรค์ จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่ปรากฏในการวิจัยละครสร้างสรรค์ของประเทศไทยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ปัญหาเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ และเทคนิคการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติวิธี ซึ่งนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมละครสร้างสรรค์ในลักษณะโมเดล 9CM-CDL Model ด้วยกระบวนการวิจัยละครสร้างสรรค์แบบ 6S-CDL ซึ่งโมเดลดังกล่าวถือเป็นเครื่องมือสำคัญแนวทางเลือกใหม่ที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทักษะการจัดการความขัดแย้งของเยาวชนในสถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้

2. ละครสร้างสรรค์

ละครสร้างสรรค์ (Creative Drama) หรือละครที่ใช้ในการศึกษา (Drama Education) เป็นกระบวนการละครที่ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ได้หลากหลายมิติ ทั้งการศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) การศึกษาตามอัธยาศัย (IN-formal education) และยังสามารถใช้ได้กับทุกเพศทุกวัย มีประวัติความเป็นมาที่ต่อเนื่องอยู่ในหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น แต่ประเทศที่บุกเบิกและนิยมนำไปใช้ในการศึกษาในระบบอย่างจริงจัง คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และแคนาดา ในทศวรรษที่ 1920 เป็นยุคแรกที่มีการศึกษาในสหรัฐอเมริกาได้รับริเริ่มนำแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาที่สมบูรณ์ ต้อง

พัฒนาผู้เรียนให้ครบทุกด้าน ทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม หรือจิตใจ และเป็นช่วงที่นำกระบวนการของละครมาใช้ภายในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และเป็นครั้งแรกที่ใช้คำว่า Creative Dramatics ซึ่งในยุคหลังได้เปลี่ยนเป็น Creative Drama และต่อมาในทศวรรษที่ 1990 เป็นทศวรรษแห่งการวิจัย มีการประชุมสัมมนาในระดับนานาชาติทุกปีอย่างต่อเนื่องจนมีการผลิตวารสารวิชาการเฉพาะทางการละครเป็นจำนวนมาก อิทธิพลของแนวคิดและแนวปฏิบัติได้รับการสืบสานและพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาสู่ในปัจจุบันนี้ จึงได้นำองค์ความรู้ดังกล่าวไปขยายผลต่อในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก ทั้งในทวีปยุโรป ออสเตรเลีย อเมริกาใต้ และเอเชีย รัฐบาลในบางประเทศเริ่มให้ความสนใจในการใช้ละครเพื่อการศึกษาในระบบการศึกษาที่เป็นทางการ เช่น รัฐบาลของประเทศญี่ปุ่นได้สนับสนุนให้มีการใช้ละครการศึกษาในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งได้เริ่มต้นใช้ในปี 2002 ส่วนในประเทศอื่น ๆ นั้นได้มีการขยายระดับการศึกษาในด้านนี้ไปถึงขั้นปริญญาเอก เช่น มหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอริโซนา และมหาวิทยาลัยฮาวายในสหรัฐอเมริกา (ปาริชาติ จึงวิวัฒนาภรณ์, 2547)

“ละครสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ (Art for all) มิใช่กระบวนการสร้างสรรค์ละครเพื่อการรับชมอย่างเป็นทางการ (Art for art)” คงจะเป็นข้อความสำคัญที่ชี้ประเด็นให้นักการละครสร้างสรรค์ของไทยเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างละครสร้างสรรค์กับการสร้างสรรค์ละครในบริบทของสังคมไทยมากยิ่งขึ้น ละครสร้างสรรค์ตามแนวทางของสหรัฐอเมริกา มิได้มุ่งเน้นความบันเทิงแก่ผู้ชมอย่างเป็นทางการ แต่เป็นละครในรูปแบบของกิจกรรมที่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมละครเป็นสำคัญ โดยกิจกรรมละครสร้างสรรค์ในบางครั้งอาจมีบางส่วนที่คล้ายคลึงกับวิธีการฝึกหัดนักแสดง แต่อย่างไรก็ตามจุดมุ่งหมายของละครสร้างสรรค์มิใช่การฝึกให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมไปเป็นนักแสดงมืออาชีพ เทคนิคที่ใช้ในละครสร้างสรรค์เป็นเทคนิคที่เกิดจากธรรมชาติภายในของผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมกิจกรรมละครได้ใช้ความคิด จินตนาการ ภาษา และการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีปฏิสัมพันธ์กลุ่ม ผ่านการเล่นบทบาทสมมติอย่างอิสระ ภายในสถานที่ปิดที่ปราศจากผู้ชมอย่างเป็นทางการ โดยผู้นำกิจกรรมเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ตลอดจนสะท้อนให้ผู้ร่วมกิจกรรมเห็นถึงทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ช่วยส่งเสริมให้เด็กและเยาวชน หรือบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และสามารถนำทักษะที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางเลือกที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนได้ในหลากหลายมิติ เน้นให้ผู้ร่วมกิจกรรมละครเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง มีการวัดและประเมินผลตามสภาพความเป็นจริง สะท้อนให้เห็นถึงทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอันจะนำไปสู่ความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้อย่างถ่องแท้

การจัดกิจกรรมละครสร้างสรรค์ต้องใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 การใช้จินตนาการ การใช้ความคิดสร้างสรรค์ การเคลื่อนไหวอย่างสร้างสรรค์ การใช้ท่าใบ้ การพูดต้นสด และการแสดงละครแบบพูดต้นสด (ปาริชาติ จึงวิวัฒนาภรณ์ 2547) โดยโครงเรื่องต้องมีการจัดลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

ตั้งแต่ต้นจนจบให้เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เข้าร่วมกิจกรรมละคร เนื้อเรื่องจะต้องมีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไปอย่างต่อเนื่อง น่าเชื่อถือ หากเป็นตัวละครสำหรับเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่มักเป็นตัวละครในจินตนาการ เป็นตัวประหลาด เป็นสิ่งของที่พูดได้ มีชีวิตและมีการพัฒนานิสัยของตัวละครให้มีชีวิตชีวา สมจริง หลากหลายอารมณ์ความรู้สึก (พรรัตน์ ดำรุง, 2547) การสนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้กลายเป็นผู้เล่นหรือผู้แสดง ถือว่าเป็นการส่งเสริมความสามารถให้เกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางศิลปะ สถานศึกษาหรือครูผู้สอนสามารถจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่มีการบูรณาการร่วมกับชุมชน ท้องถิ่น และสามารถออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างยืดหยุ่น โดยคำนึงถึงลักษณะความเหมือนและความแตกต่างของผู้เรียน ความเหมาะสมของกิจกรรมต่อวัยของผู้เรียน การปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ความเป็นปัจเจกชนและภูมิปัญญาวัฒนธรรม ตลอดจนบริบทของชุมชนหรือสังคม โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้สามารถพัฒนาตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ ผู้นำกิจกรรมจำเป็นต้องมีทักษะในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ มีทัศนคติที่เปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็น มีทักษะในการตั้งคำถาม เพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการคิดและมีทักษะในการแสดงบทบาทสมมติ

หลักการจัดกิจกรรมละครสร้างสรรค์ควรคำนึงถึงบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ โดยองค์ประกอบต่าง ๆ ควรสอดคล้องกัน ทั้งช่วงวัย ความต้องการ เนื้อหา สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต เวลา สถานที่ และปัจจัยเกื้อหนุนอื่น ๆ ของกลุ่มเป้าหมายหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่จะส่งผลให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถแสดงออกอย่างอิสระทั้งทางความคิด จินตนาการ และความรู้สึกตามจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ นั้น ๆ โดยสามารถสรุปองค์ประกอบสำคัญของละครสร้างสรรค์ได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 องค์ประกอบและลักษณะสำคัญของละครสร้างสรรค์

องค์ประกอบ	ลักษณะ
จุดมุ่งหมาย	มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมละครเป็นสำคัญ
บทละคร	บทละครที่ใช้เล่นจะได้มาจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมละครร่วมกันระดมความคิด โดยมีผู้นำกิจกรรมให้คำแนะนำ หรือผู้นำกิจกรรมสามารถกำหนดในลักษณะโครงเรื่องคร่าว ๆ แต่อย่างไรก็ตามขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของแผนกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละแผนที่ผู้นำกิจกรรมต้องการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์
ผู้แสดง	ผู้แสดงคือผู้เข้าร่วมกิจกรรม หรือผู้เล่นบทบาทสมมติ ในครั้งนั้น ๆ โดยดำเนินเรื่องตามความคิดและจินตนาการของตนเองอย่างอิสระ ปลอดภัย ด้นสดตามขอบเขตที่ได้รับมอบหมาย

องค์ประกอบ	ลักษณะ
กำกับการแสดง	ไม่มีผู้กำกับการแสดงอย่างเป็นทางการ โดยการเล่นละครสร้างสรรค์ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะกำกับการแสดงด้วยตนเองผ่านบทละครที่ร่วมกันระดมความคิด
ฉาก เครื่องแต่งกาย	ฉากและเครื่องแต่งกายมิใช่องค์ประกอบที่สำคัญต่อกิจกรรมละครสร้างสรรค์ เนื่องจากในการแสดงละครสร้างสรรค์เป็นการเล่นตามบทบาทสมมติที่จินตนาการขึ้นร่วมกันของผู้เข้าร่วมกิจกรรม หากจำเป็นต้องใช้อองค์ประกอบฉากและเครื่องแต่งกายสามารถนำวัสดุใกล้ตัว หรือท้องถิ่นมาออกแบบได้ตามศักยภาพและเหมาะสมกับบริบทการแสดงนั้น ๆ ได้

3. การวิจัยละครสร้างสรรค์ในประเทศไทย

ตลอดระยะเวลากว่า 40 ปีที่ผ่านมา ละครสร้างสรรค์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือการจัดการเรียนรู้กับทุกระบบการศึกษาและทุกช่วงวัย โดยจุดเริ่มต้นนั้นเกิดขึ้นจากสายศิลปะการแสดงละคร เมื่อราว พ.ศ. 2517 โดยรองศาสตราจารย์ อรุณา ยุทธวงศ์ อาจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ไปศึกษาระดับมหาบัณฑิต ด้านการละครที่มหาวิทยาลัยฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา หลังจากสำเร็จการศึกษาจึงได้นำเอารายวิชาละครสร้างสรรค์มาจัดการเรียนการสอนในประเทศไทย แล้วหลังจากนั้นจึงแพร่หลายไปในระดับอุดมศึกษาอีกหลากหลายสถาบัน โดยมีจุดมุ่งหมายให้ศิลปินหรือนักการละครสามารถนำเทคนิคและกระบวนการละครสร้างสรรค์ไปใช้พัฒนามนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยได้เปิดสอนละครสร้างสรรค์อย่างจริงจังเช่นเดียวกับต่างประเทศในคณะด้านศิลปะการแสดง และคณะด้านศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ ทั้งระดับปริญญาบัณฑิตและระดับบัณฑิตศึกษา เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (ธนสิน ชูตินธรานนท์, 2560) นอกจากนี้ยังมีหลักสูตรแขนงผู้ประกอบการสังคมด้านการละครของสถาบันอาศรมศิลป์ร่วมกับวิทยาลัยกฎหมายและคณะละครมรดกใหม่ ที่มุ่งผลิตบัณฑิตให้นำกระบวนการของละครไปพัฒนาสังคมไทย และนอกจากนี้ยังมีนักวิจัยการละครสร้างสรรค์ของไทยได้นำกระบวนการละครสร้างสรรค์ไปพัฒนาการเรียนรู้ของมนุษย์ในหลายหลายมิติ ดังแสดงในตารางที่ 2 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ตารางวิเคราะห์จุดมุ่งหมายการเรียนรู้การวิจัยละครสร้างสรรค์ในประเทศไทย

ลำดับ	ชื่อวิจัย/ผู้วิจัย	จุดมุ่งหมายการเรียนรู้		
		พุทธิพิสัย	ทักษะพิสัย	จิตพิสัย
1	ประสิทธิภาพละครสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยจรรยา ชูสุวรรณ ปี 2559 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
2	ความเข้าใจในการอ่านและความคงทนในการจำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้กิจกรรมละครสร้างสรรค์ โดยอารยา ปรากฏชื่อ ปี 2537 (วิจัยเชิงทดลอง)			
3	ผลของรูปแบบการจัดกิจกรรมละครสร้างสรรค์ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย โดยวิไลสา จิรตักติวงศ์ ปี 2558 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
4	ละครสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ของเยาวชน โดยสุวรรณี ไบโพธิ์ ปี 2560 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
5	ละครสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ โดยกฤษณา เพชรซ้อน ปี 2560 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
6	การสร้างกิจกรรมละครสร้างสรรค์ในการสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดขอนแก่น โดยสุนันท์ จันทร์ทิพย์ ปี 2535 (วิจัยเชิงทดลอง)			
7	การใช้กิจกรรมละครสร้างสรรค์ผ่านการเล่านิทานไม่จบเรื่อง เพื่อพัฒนาความคิดริเริ่มและความคิดละเอียดลออของเด็กปฐมวัย โดยจันทิมา นิสภา ปี 2560 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
8	ความสามารถในการเล่าเหตุการณ์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการสอนโดยใช้ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์กับการสอนตามแผนจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา โดยมานวิกา ผลพิรุฬห์ ปี 2533 (วิจัยเชิงทดลอง)			
9	แนวทางการสร้างความรู้ ความเข้าใจต่อพลังงานชีวมวลโดยกระบวนการละครสร้างสรรค์ ต.ปลายโพพาง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม โดยณัฐกิตติ์ เอี่ยมสมบูรณ์ ปี 2560 (วิจัยคุณภาพแบบเชิงปฏิบัติการ)			
10	กิจกรรมละครสร้างสรรค์ พัฒนาทักษะชีวิตการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กเร่ร่อน ศูนย์เด็กก่อสร้างนานาชาติ มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก โดยพรพรรณ ผิวผาย ปี 2560 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
11	ผลของการจัดกิจกรรมละครสร้างสรรค์ที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย โดยธนากร สุขยิ่ง ปี 2553 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
12	ละครสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กกำพร้าที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ โดยสุดาพร นิ่มขำ ปี 2560 (วิจัยกึ่งทดลอง)			

ลำดับ	ชื่อวิจัย/ผู้วิจัย	จุดมุ่งหมายการ เรียนรู้		
		พุทธิพิสัย	ทักษะพิสัย	จิตพิสัย
13	ผลของการฝึกกิจกรรมละครสร้างสรรค์ตามแนวคิดของวินนีเฟร็ด วาร์ดและไบรอัน เวย์ ที่มีต่อพฤติกรรมที่ไม่กล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดทรงธรรม อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยวิชิตชัย ศิลพิพัฒน์ ปี 2555 (วิจัยเชิงทดลอง)			
14	กระบวนการใช้ละครสร้างสรรค์ในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยเพ็ญพุด นิตยวรรณะ ปี 2544 (วิจัยเชิงทดลอง)			
15	ผลของละครสร้างสรรค์ต่อการมองเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กและเยาวชนที่ถูกกระทำทารุณกรรมที่มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก: การศึกษานำร่อง โดยถลันนันท ชัยนเรศ ปี 2558 (วิจัยเชิงคุณภาพ)			
16	ประสิทธิผลของสื่อละครสร้างสรรค์ที่มีต่อการสร้างการมองเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กที่ถูกทารุณกรรม โดยสุจิตรา แก้วสินวล ปี 2545 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
17	การศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์ โดยทัศนัย อุดมพันธ์ ปี 2541 (วิจัยเชิงคุณภาพ)			
18	กิจกรรมละครสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะการช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันของเด็กก่อนวัยเรียน โดยโกลม ศรีทองสุข ปี 2560 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
19	ละครสร้างสรรค์เพื่อสร้างความเข้าใจในความหลากหลายทางเพศ โดยอารีวัลย์ บุญยัง ปี 2564 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
20	ผลการจัดกิจกรรมละครสร้างสรรค์ที่มีต่อการตระหนักรู้ทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยศุภมาศ ลิ้มวัฒนพงศ์ ปี 65 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
21	การศึกษาและออกแบบกระบวนการละครสร้างสรรค์เพื่อใช้ในการสื่อสารกับนักเรียนออทิสติก: กรณีศึกษาที่สถาบันการศึกษาพิเศษ มรภ.สงขลา โดยตฤตา สมพงศ์ ปี 2561 (วิจัยเชิงคุณภาพ)			
22	การพัฒนาความสามารถในการอ่านวิเคราะห์และจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แนวคิดละครสร้างสรรค์ร่วมกับนิทานพื้นบ้าน โดยธีระวีร์ บัวหลวง ศุภพิชญพงษ์ และพิณพนธ์ คงวิจิตต์ ปี 2564 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
23	กิจกรรมละครสร้างสรรค์ที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงบวกสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยกนิษฐา สังข์รัตน์ ปี 2561 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
24	การใช้ละครสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดยนัทธ์ สิทธิเสื่อ ปี 2563 (วิจัยกึ่งทดลอง)			

ลำดับ	ชื่อวิจัย/ผู้วิจัย	จุดมุ่งหมายการ เรียนรู้		
		พุทธิพิสัย	ทักษะพิสัย	จิตพิสัย
25	การใช้ละครสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โดยสุภารัตน์ ธาณี ปี 2565 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
26	ผลของการใช้กิจกรรมละครสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยณิชา อุทัยวัฒนะและกุสุมา เทพรักษ์ ปี 2561 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
27	ละครสร้างสรรค์เพื่อการตระหนักรู้ในตนเองของเยาวชนต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ โดยลลิตา ใจดี ปี 2564 (วิจัยเชิงทดลอง)			
28	การพัฒนาชุดกิจกรรมละครสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการยับยั้งชั่งใจในเด็กปฐมวัย โดยรัฐภูมิพิชญ์ แสงดา ปี 2564 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
29	การพัฒนากิจกรรมละครสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ของเยาวชน: กรณีศึกษาเยาวชนในชุมชนอาคารทรีพีลส์ น 26-7 เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร โดยพิรัชญา ภามนตรี ปี 2563 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
30	การพัฒนาชุดกิจกรรมการเล่านิทานร่วมกับการใช้ละครสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น วิชา ใบโพธิ์* และ ชาริณี ตรวีรบุญ ปี 2563 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
31	การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติละครสร้างสรรค์โดยใช้แนวคิดของเดวิส ประกอบสื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ศุภชัย บุญโรจน์ ปี 2565 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
32	ผลการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมละครสร้างสรรค์แบบ S-P-A-R ที่มีต่อการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย รพีพรรณ แก้วโกคา ปี 2563 (วิจัยกึ่งทดลอง)			
รวม/เรื่อง		9	15	8

จากการศึกษางานวิจัยละครสร้างสรรค์ในบริบทของสังคมไทย จำนวน 32 เรื่อง ข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงนักการศึกษาและนักการละครสร้างสรรค์ของไทยได้นำละครสร้างสรรค์ไปพัฒนาสังคมได้เป็นผลสำเร็จครอบคลุมตามจุดมุ่งหมายทางการเรียนรู้ทั้ง 3 จุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. ด้านพุทธิพิสัย คือ นักการละครไทยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้ละครสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความเข้าใจในการอ่านภาษาไทย ความรอบรู้ด้านสุขภาพ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พลังงานชีวมวล ความหลากหลายทางเพศ ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การคิดวิจารณ์ญาณ ความคิดละเอียดลออ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2. ทักษะพิสัย นักการละครไทยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้ละครสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาไทย การเล่าเหตุการณ์ พฤติกรรมการไม่กล้าแสดงออก สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต พฤติกรรมทางสังคม ทักษะการช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน ทักษะการสื่อสาร พฤติกรรมเชิงบวก ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ พฤติกรรมการยับยั้งชั่งใจ การมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และทักษะปฏิบัติละครสร้างสรรค์

3. ด้านจิตพิสัย คือ นักการละครไทยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้ละครสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง จิตสำนึกรักท้องถิ่น และตระหนักรู้ในตนเองและสังคม

จากงานวิจัยข้างต้น พบว่า ตลอดระยะเวลา 32 ปี ตั้งแต่ ปี 2533-2565 มีการดำเนินการวิจัยละครสร้างสรรค์และเผยแพร่อย่างเป็นทางการบนฐานข้อมูลวิชาการออนไลน์ในประเทศไทยที่สามารถเข้าถึงได้ ส่วนมากนักการละครสร้างสรรค์ของไทยนิยมนำกิจกรรมละครสร้างสรรค์ไปพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งยังไม่ปรากฏว่านำไปดำเนินการวิจัยกับช่วงวัยอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบอีกว่างานวิจัยที่นำละครสร้างสรรค์ไปพัฒนาในบริบทต่าง ๆ ของสังคมไทยนั้นโดยส่วนใหญ่มักเป็นการวิจัยในเชิงปริมาณเป็นหลักไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบกึ่งทดลองหรือเชิงทดลอง และจากงานวิจัยจำนวน 32 เรื่อง พบว่า มีแนวโน้มจะได้รับความนิยมมากขึ้นตั้งแต่ช่วงปี 2560-2565 โดยในปี 2560 ถือว่ามีการดำเนินการวิจัยมากที่สุด และส่วนใหญ่นำกระบวนการละครสร้างสรรค์ไปพัฒนาในด้านทักษะพิสัยเป็นหลัก อันเนื่องจากการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (การเรียนรู้ระดับกลาง) เป็นการวัดและประเมินผลเชิงพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งสามารถสะท้อนถึงการมีพฤติกรรม (การเรียนรู้ระดับต้น) และยังสามารถศึกษาการเรียนรู้ถึงระดับจิตพิสัยได้ (การเรียนรู้ระดับสูง) ผ่านการสังเกตจากพฤติกรรมและทัศนคติของผู้เข้าร่วมกิจกรรมละคร จึงนำมาเป็นแนวทางการวิจัยสำหรับการพัฒนาโมเดลละครสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมทักษะการจัดการความขัดแย้งของเยาวชนในสถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน

4. วิจัยโมเดลละครสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมทักษะการจัดการความขัดแย้งของเยาวชนในสถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมายังไม่ปรากฏว่ามีการดำเนินการวิจัยโดยใช้ละครสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือพัฒนาทักษะการจัดการความขัดแย้งของเยาวชนในสถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน และรพีภัทร ฐิติอุดมพัฒน์ (สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2564) หัวหน้าด้านพหุตินิยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดพะเยา กล่าวว่า การพัฒนาพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของเยาวชนในสถานพินิจฯ นั้นทางสถานพินิจฯ จะได้รับโปรแกรมการฝึกจากกรมพินิจฯ ส่วนกลางมาพัฒนาเยาวชน แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีการใช้กิจกรรมละครสร้างสรรค์มาพัฒนาทักษะการจัดการความขัดแย้งของเยาวชนในสถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดพะเยาซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจอีกแนวทางหนึ่ง

เด็กและเยาวชนที่เข้ามาอยู่ในสถานพินิจฯ เป็นผู้ที่มีอารมณ์อ่อนไหวง่าย เมื่อเข้ามาอยู่รวมกัน มักจะมีเรื่องที่เกิดเหตุขึ้น ทั้งปัญหาทางร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สิน เพศ เกี่ยวกับการก่อความวุ่นวาย การพยายามหลบหนี ฝ่าฝืนกฎระเบียบ และอื่น ๆ ซึ่งคุณภาพชีวิตและการเป็นอยู่ของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ นั้น บางครั้งเกิดจากปัญหาความไม่พร้อมของระบบในการดูแลเด็กและเยาวชน ดังนั้น ควรใช้ระบบการฟื้นฟูจิตใจร่วมด้วยเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนมีทักษะการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาทางด้านอารมณ์ (สุชา จันทรเฒ, 2522, น. 84) ดังตัวอย่างข่าวเด็กและเยาวชนสถานพินิจฯ จังหวัดราชบุรี ก่อเหตุทะเลาะวิวาท ส่งผลทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บจำนวนกว่า 45 คน สาเหตุเกิดจากการขัดแย้งกันระหว่างเด็กภายในสถานพินิจฯ (สำนักข่าวไอ.เอ็น.เอ็น, 2555) เหตุการณ์ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 9 จังหวัดสงขลา ยกพวกตีกันและก่อเหตุจลาจลซึ่งเคยเกิดขึ้นมาแล้วหลายครั้ง ในครั้งนี้ถือว่าเป็นเหตุการณ์ที่รุนแรงมากที่สุด ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บทั้งหมด 19 คน บาดเจ็บสาหัส 4 คน และบางส่วนได้หลบหนีออกจากศูนย์ไปด้วย โดยปัจจุบันมีเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความดูแลของศูนย์แห่งนี้ประมาณ 400 คน (ไทยรัฐ, 2559) เหตุการณ์ฆ่ากันตายในศูนย์ฝึกอบรมเยาวชนสุราษฎร์ธานี 2 ซึ่งเยาวชนเหล่านี้ก่อเหตุฆ่าเพื่อนที่ร่วมอาศัยอยู่ด้วยกันจนสิ้นสติแล้วใช้ผ้าขนหนูรัดคอกจนเสียชีวิต สาเหตุเกิดจากการมีปัญหาคัดแย้งกันมาก่อนระหว่างอยู่นอกศูนย์ฝึกฯ จนกระทั่งทั้งสองฝ่ายถูกส่งเข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึกฯ เดียวกันจึงเกิดการคิดจะล้างแค้น (ไทยโพสต์, 2561) ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงแค่ปัญหาของเด็กและเยาวชนเท่านั้นแต่กำลังลุกลามเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลต่อสภาพสังคมของไทย เนื่องจากว่าเด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของชาติ

สมิทธิรักษ์ จันทรักษ์ (2557) นักวิชาการด้านการจัดการความขัดแย้ง กล่าวว่า ความขัดแย้งเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันผลประโยชน์ที่ได้รับจึงนำไปสู่ความกดดันและความขัดแย้งตามมา อีกทั้งการแบ่งช่วงชั้นทางสังคม คือความไม่เท่าเทียมกันของสมาชิกในสังคม สังคมที่มีช่องว่างของความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชนชั้นมากขึ้นเท่าใด ความแปลกแยกและความขัดแย้งในสังคมก็จะมีมากขึ้นตามมา โดยทฤษฎีความขัดแย้งที่ศึกษาส่วนใหญ่ “ความขัดแย้ง” ล้วนมาจาก เรื่อง “อำนาจ” และ “ความไม่เท่าเทียมกัน” ของมนุษย์ที่ถูกเอารัดเอาเปรียบกันเองในสังคม ความขัดแย้งจึงเป็นรากฐานที่อาจนำไปสู่ “ความรุนแรง” ได้ในที่สุด ซึ่งทักษะการจัดการความขัดแย้งนั้นมีหลากหลายทักษะขึ้นอยู่กับบริบทของความขัดแย้ง

บุษบง ชัยเจริญวัฒน์(2561) กล่าวว่า เทคนิคการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติวิธีมี 9 เทคนิค อันได้แก่ ทักษะการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง ทักษะการเจรจาต่อรอง ทักษะการใช้อำนาจไตร่ตรอง ทักษะการนิติบัญญัติ ทักษะการเจรจาไกล่เกลี่ยข้ามวัฒนธรรม ทักษะการสานเสวนา ทักษะการไต่สวน ทักษะไม่ใช้ความร่วมมือ และทักษะการอารยะขัดขืน

จากองค์ความรู้เกี่ยวกับละครสร้างสรรค์ จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่ปรากฏในการวิจัยละครสร้างสรรค์ของประเทศไทยตลอดระยะเวลา 32 ปีที่ผ่านมา (ปี 2533-2565) ปัญหาเด็กและเยาวชนใน

สถานพินิจฯ และเทคนิคการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติวิธี ผู้เขียนได้นำหลักการและเหตุผลดังกล่าวมาพิจารณาร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมละครสร้างสรรค์ในลักษณะโมเดล 9CM-CDL Model ด้วยกระบวนการวิจัยละครสร้างสรรค์แบบ 6S-CDL

5. กระบวนการวิจัยละครสร้างสรรค์แบบ 6S-CDL

กระบวนการวิจัยละครสร้างสรรค์แบบ 6S-CDL เป็นขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยละครสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะการจัดการความขัดแย้งของเยาวชนในสถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน 6 ขั้นตอน (6 Step-Creative Drama Learning) ซึ่งถือว่าเป็นองค์ความรู้ในลักษณะของขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาโมเดลกิจกรรมละครสร้างสรรค์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับงานวิจัยละครสร้างสรรค์ในบริบทอื่น ๆ ได้ และการวิจัยละครสร้างสรรค์เพื่อพัฒนากิจกรรมละครสร้างสรรค์ในลักษณะโมเดล 9CM-CDL Model ดำเนินการ ดังนี้

รูปที่ 1 กระบวนการวิจัยละครสร้างสรรค์แบบ 6S-CDL

ที่มา : ลิขิต ใจดี, 2566

1. ขั้นตอนออกแบบเครื่องมือวิจัยละครสร้างสรรค์ เป็นขั้นตอนที่ต้องเขียนแผนการจัดการกิจกรรมละครสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงองค์ประกอบของแผนกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ชื่อแผนกิจกรรมเรียนรู้ 2) แนวคิดหลัก 3) เป้าหมาย 4) กลุ่มเป้าหมาย 5) ระยะเวลา 6) วัสดุ/อุปกรณ์ 7) วัตถุประสงค์ 8) กิจกรรม ประกอบไปด้วย กิจกรรมละลายพฤติกรรม กิจกรรมจูงใจ กิจกรรมนำเข้าสู่เนื้อหา กิจกรรมเนื้อหา และกิจกรรมประเมินผล 9) การวัดและประเมินผล 10) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ โดยการวิจัยในครั้งนี้มุ่งพัฒนาให้สอดคล้องกับ 9 ทักษะการจัดการความขัดแย้ง โดยออกมาในรูปแบบของโมเดลชุดกิจกรรมละครสร้างสรรค์เพื่อนำไปพัฒนาทักษะ

การจัดการความขัดแย้งของเยาวชนในสถานพินิจฯ แต่อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนนี้มีการดำเนินการออกแบบงานวิจัยให้ครอบคลุมมากที่สุด ผู้วิจัยต้องดำเนินการทบทวนวรรณกรรมให้เสร็จสิ้นก่อนถึงจะสามารถวางกรอบเครื่องมือในการวิจัยได้ โดยวิจัยครั้งนี้ได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับละครสร้างสรรค์ จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่ปรากฏในการวิจัยละครสร้างสรรค์ของประเทศไทยตลอดระยะเวลา 32 ปีที่ผ่านมา (ปี 2533-2565) ปัญหาเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ และเทคนิคการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติวิธี เป็นต้น

2. ขั้นตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย เป็นกระบวนการประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัย โดยระยะที่ 1 เป็นการตรวจสอบความสอดคล้ององค์ประกอบของแผนการจัดกิจกรรมกับวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยมุ่งพัฒนาด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการ จำนวน 3 ท่าน คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านละครสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาสังคมเด็กและเยาวชน และผู้เชี่ยวชาญด้านจิตแพทย์เด็ก และในระยะที่ 2 ใช้วิธีการดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยละครสร้างสรรค์ด้วยวิธีการวิพากษ์ของอาสาสมัครกลุ่มผู้ติดตามหลังปล่อยของสถานพินิจฯ จังหวัดพะเยา จำนวน 20 คน ที่มีหน้าที่ดูแลติดตามเด็กและเยาวชนที่ได้มีการปล่อยตัวจากสถานพินิจฯ ตามตำบลต่าง ๆ ในเขตจังหวัดพะเยา เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและสรุปประเด็นของการพัฒนากิจกรรมละครสร้างสรรค์สู่ความยั่งยืนในอนาคต

3. ขอบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เป็นกระบวนการวิจัยที่ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการทำวิจัยในมนุษย์ ประกอบด้วย 3 หลักการ ได้แก่ หลักความเคารพในบุคคล (Respect for person) หลักคุณประโยชน์ไม่ก่ออันตราย (Beneficence) และหลักความยุติธรรม (Justice) แก่เด็กและเยาวชนในสถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยสามารถแบ่งประเภทการพิจารณาออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) Exemption คือ การยกเว้นการพิจารณาจริยธรรมโครงการวิจัย 2) Expedited Review คือ การพิจารณาโครงร่างการวิจัยแบบเร่งด่วน 3) Full Board Review คือ การพิจารณาโครงร่างการวิจัยโดยคณะกรรมการเต็มชุด ซึ่งการวิจัยละครสร้างสรรค์ที่ดำเนินการทดลองในกลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ มักจะได้รับการพิจารณาในรูปแบบ Full Board Review ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจัดอยู่ในกลุ่มที่มีความเปราะบาง

4. ขั้นทดลองใช้เครื่องมือวิจัยละครสร้างสรรค์ (Try Out) เป็นกระบวนการที่นำกิจกรรมละครสร้างสรรค์ที่พัฒนาขึ้นนั้นไปทำการทดลองกับกลุ่มอื่น ๆ ที่มีใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนั้น ๆ โดยขั้นตอนนี้กลุ่มที่นำมาทดลองในช่วงระยะเวลาของการพัฒนาเครื่องมือวิจัยนั้นจะต้องเป็นกลุ่มคนที่มีคุณลักษณะที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาให้ได้มากที่สุด เพื่อสะท้อนให้เห็นประสิทธิภาพเบื้องต้นก่อนนำไปทดลองใช้จริงในการวิจัย

5. ขั้นปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือวิจัยละครสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการหลังจากได้นำกิจกรรมละครสร้างสรรค์ที่พัฒนาขึ้นนั้นไปทำการทดลองกับกลุ่มคนอื่น ๆ ที่มีใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนั้น ๆ (Try Out) โดยจะดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือวิจัยละครสร้างสรรค์ที่พัฒนาขึ้นเพื่อ

เตรียมความพร้อมก่อนนำไปทดลองใช้จริง โดยขั้นตอนนี้ผู้วิจัยควรปรับตาม 10 องค์ประกอบของการพัฒนาแผนกิจกรรมการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของการนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการคัดเลือกสำหรับดำเนินการวิจัย

6. ขั้นใช้โมเดลละครสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการที่นำเครื่องมือวิจัยที่ได้จากการปรับปรุงแก้ไขไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ซึ่งในการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างในสถานพินิจฯ ต้องมีการดำเนินการขออนุญาตและเห็นชอบจากอธิบดีกรมพินิจก่อนจึงจะสามารถดำเนินการวิจัยได้ โดยโมเดลชุดกิจกรรมละครสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะการจัดการความขัดแย้งของเยาวชนในสถานพินิจฯ ที่นำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างวิจัย

9CM-CDL Model : โมเดลละครสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมทักษะการจัดการความขัดแย้งของเยาวชนในสถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน

รูปที่ 2 ภาพ 9CM-CDL Model

ที่มา : ลิขิต ใจดี, 2566

จากรูปที่ 2 ข้างต้น เป็นโมเดลที่ได้ถอดบทเรียนจากการดำเนินการวิจัยละครสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะการจัดการความขัดแย้งของเยาวชนในสถานพินิจฯ ซึ่งเป็นการนำองค์ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ละครสร้างสรรค์เป็นฐาน (CDL) ผสานกับองค์ความรู้ด้านทักษะการจัดการความขัดแย้ง (Conflict Management) จำนวน 9 เทคนิค เข้าร่วมกัน เรียกว่า **9CM-CDL Model** ซึ่งสามารถขยายผลเพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับปัญหาการจัดการความขัดแย้งของเยาวชนในสถานพินิจฯ หลากหลายบริบท โดยผู้เขียนต้องการนำเสนอแผนดำเนินกิจกรรมละครสร้างสรรค์ โดยแยกโมเดลย่อย

ได้จำนวน 9 โมเดล เพื่อเป็นแนวทางสำหรับบุคคลที่มีความสนใจนำ 9CM-CDL Model ไปพัฒนาทักษะการจัดการความขัดแย้งผ่านประสบการณ์ในรูปแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์ ดังนี้

โมเดลย่อยที่ 1 CM-CDL ผู้นำกิจกรรมละครสร้างสรรค์ควรออกแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์เพื่อฝึกทักษะการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง (Mediation) เป็นการออกแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์โดยให้มีคู่กรณีเป็นบุคคล โดยสมัครใจมาพูดคุย อภิปรายถึงความแตกต่างกันในเรื่อง ต่าง ๆ และเป็นกระบวนการที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายต่างตกลงพร้อมใจกันให้มีคนกลางเป็นผู้ไกล่เกลี่ย โดยหลักการสำคัญของแผนกิจกรรมละครสร้างสรรค์ของการเจรจาไกล่เกลี่ยต้องใช้คนกลาง โดยคนกลางต้องมีทักษะ 4 ประการ คือ 1) แยกคนออกจากปัญหา 2) พิจารณาถึงจุดสนใจและผลประโยชน์ร่วมของคู่กรณีโดยไม่มุ่งเน้นที่จุดยืน 3) สร้างทางเลือกที่หลากหลายให้กับคู่กรณี และ 4) ใช้กฎ กติกาในกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อความยุติธรรม โดยกำหนดโครงสร้างของบทละครควรเลือกบุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นคนกลางมีความเป็นมิตรและเป็นที่ยอมรับทางสังคม เคารพต่อความคิดเห็นของบุคคล มีประสบการณ์หรือความชำนาญในการจัดการความขัดแย้งมาก่อน มองโลกในแง่ดี มีความรู้สึกร่วม มีความยืดหยุ่น ความอดทน มีความใจกว้าง มีความน่าเชื่อถือ และไม่อารมณ์ร้อน มีไหวพริบดี และมีความเชื่อมั่นในตนเอง หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมละครผู้เข้าร่วมจะมีความรู้และทักษะการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง

โมเดลย่อยที่ 2 CM-CDL ผู้นำกิจกรรมควรออกแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์เพื่อฝึกทักษะเจรจาต่อรอง (Negotiation) เป็นการออกแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์โดยให้มีบุคคลที่ต้องการแก้ไขปัญหาอย่างสันติวิธี เพื่อให้เกิดการประนีประนอม โดยกำหนดโครงสร้างของบทละคร ให้มีการพยายามหาข้อตกลงที่ยอมรับได้ของคู่สนทนาทั้ง 2 ฝ่าย มีการเสนอข้อแลกเปลี่ยนให้นำผลประโยชน์มาให้ทั้ง 2 ฝ่าย (Win-Win) โดยการเจรจาต่อรอง ไม่มีสูตรสำเร็จ เนื่องจากเป็นการพูดคุยกับคนแต่ละคนก็ย่อมมีความแตกต่างหลากหลายจึงไม่จำเป็นต้องมีสูตรเฉพาะในการเจรจาต่อรอง นอกจากนั้น กระบวนการเจรจาไม่จำเป็นต้องอาศัยคนกลางหรือบุคคลที่สาม และอาจจะเป็นการเจรจาต่อรองเฉพาะคู่ขัดแย้งหลักหรือเป็นการส่งตัวแทนมาพูดคุยก็ได้ หลักการสำคัญในการเจรจาต่อรองที่ควรยึดถือปฏิบัติ คือ 1) ยอมรับสถานะของคู่ขัดแย้ง หรือคู่กรณี 2) เข้าใจจุดยืนมุมมองและเหตุผลของคู่กรณีฝ่ายตรงข้าม 3) เห็นส่วนดีของคู่เจรจาไม่ว่าจะเป็นทัศนคติหรือพฤติกรรม 4) มองคู่เจรจาว่าเป็นผู้ที่สามารถเป็นฝ่ายเดียวกับเราได้หรือจะตกลงกันได้โดยได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน และ 5) เจรจากับคู่เจรจาอย่างสุภาพและเปิดเผย หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมละคร ผู้เข้าร่วมจะมีความรู้และทักษะเจรจาต่อรอง

โมเดลย่อยที่ 3 CM-CDL ผู้นำกิจกรรมควรออกแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์เพื่อฝึกทักษะการใช้อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) เป็นการออกแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์โดยให้มีแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีการตัดสินโทษ โดยกำหนดโครงสร้างของบทละครให้มีผู้ทำหน้าที่ในการตัดสิน เรียกว่า “อนุญาโตตุลาการ” อย่างไรก็ตาม แม้กระบวนการอนุญาโตตุลาการจะมีผู้ตัดสินโทษ แต่กระบวนการนี้ก็ต่างไปจากระบบการตัดสินโทษของศาล คือ อนุญาโตตุลาการตามช่วงวัยของเยาวชนสามารถหาข้อมูล

อื่นมาพิจารณาเสริมได้ โดยไม่ต้องใช้เฉพาะประเด็นที่ฟ้องร้องกันอยู่ และผลของการตัดสินของอนุญาโตตุลาการนั้น คู่กรณีจะนำไปปฏิบัติหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับว่าในช่วงที่ตกลงกันได้มีการเขียนสัญญาไว้หรือไม่ รวมทั้งขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคู่กรณี หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมละคร ผู้เข้าร่วมจะมีความรู้และทักษะการใช้อนุญาโตตุลาการ

โมเดลย่อยที่ 4 CM-CDL ผู้นำกิจกรรมควรออกแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์เพื่อฝึกทักษะการนิติบัญญัติ (Legislation) เป็นการออกแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์โดยให้มีสืบเนื่องจากความขัดแย้ง โดยกำหนดโครงสร้างของบทละครให้มีผู้คนที่ได้รับความเดือดร้อนจากข้อกฎหมายที่ล้าสมัย หรือกฎหมายที่เอื้อผลประโยชน์ให้กับคนบางกลุ่ม เช่น กฎหมายป่าสงวน ที่ถูกกำหนดขึ้นและบังคับใช้ภายหลังจากที่ผู้คนได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่ามาหลายปีแล้ว กฎหมายนี้ก็ออกกฎหมายภายหลังในการห้ามไม่ให้ผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่ ฉะนั้นทางแก้ไขเพื่อระงับความขัดแย้งนี้ อาจจะต้องแก้ไขที่ตัวกฎหมาย โดยการใช้กระบวนการนิติบัญญัติ เช่น การร่างกฎหมายป่าชุมชน หรือสิทธิชุมชนขึ้นมาเพื่อรองรับการแก้ไขปัญห หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมละคร ผู้เข้าร่วมจะมีความรู้และทักษะการนิติบัญญัติ

โมเดลย่อย 5 CM-CDL ผู้นำกิจกรรมควรออกแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์เพื่อฝึกทักษะการเจรจาไกล่เกลี่ยข้ามวัฒนธรรม (Cross Cultural Mediation) เป็นการออกแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์โดยให้มีการเจรจาไกล่เกลี่ยข้ามวัฒนธรรม เป็นการเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่กรณีที่ต่างวัฒนธรรมกันได้รับผลประโยชน์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย โดยกำหนดโครงสร้างของบทละครให้มีบุคคลที่สามทำหน้าที่เป็นคนกลาง (Mediator) ในการไกล่เกลี่ย ซึ่งบุคคลที่สามนี้จำเป็นต้องเรียนรู้วัฒนธรรมของคู่กรณี และจะต้องเป็นคนที่เปิดกว้างรับความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ ชนชั้น เพศ และศาสนาได้นอกจากนั้นการเลือกใช้ภาษาในการเจรจาไกล่เกลี่ยก็เป็นกุญแจสำคัญ โดยคนกลางต้องเลือกใช้ภาษาที่สามารถทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจได้ ซึ่งอาจจะเป็นภาษาของคนกลางที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย แต่ต้องพิจารณาว่าภาษาที่ใช้ในการสื่อสารนั้นได้รับการยินยอมจากคู่กรณีทั้งสองฝ่าย หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมละคร ผู้เข้าร่วมจะมีความรู้และทักษะการเจรจาไกล่เกลี่ยข้ามวัฒนธรรม

โมเดลย่อย 6 CM-CDL ผู้นำกิจกรรมควรออกแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์เพื่อฝึกทักษะการสานเสวนา (Dialogue) เป็นการออกแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์โดยให้มีกระบวนการกลุ่มในการจัดการกับความขัดแย้งที่อาศัยบุคคลที่สามช่วยทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้เกิดการพูดคุยสนทนากันระหว่างกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยกำหนดโครงสร้างของบทละครให้มีสถานการณ์ความขัดแย้งที่มีความซับซ้อนและความตึงเครียด โดยเฉพาะความตึงเครียดระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในความขัดแย้ง โดยการสานเสวนาจะเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการลดอคติและสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้เข้าร่วมกระบวนการสานเสวนา นอกจากจะเป็นกระบวนการทำความเข้าใจซึ่งกันและกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย และสร้างสัมพันธภาพที่ดีของคู่ขัดแย้งทุกฝ่ายแล้ว การสานเสวนายังเป็นวิธีการจัดการความขัดแย้งหนึ่งที่สามารถช่วยเยียวยาบาดแผลในจิตใจของผู้เข้าร่วมการสานเสวนาด้วย เพราะเมื่อผู้เข้าร่วมการสานเสวนาได้มีโอกาสพูดหรือบอกเล่าความรู้สึกที่มีในใจ ก็เปรียบเสมือนได้แบ่งเบาความความคิด

ความรู้สึกที่ทุกซ์ของตัวเองลงมาให้ผู้อื่นรับทราบร่วมกัน โดยมีเพื่อน ๆ ผู้เข้าร่วมสานเสวนาท่านอื่น ๆ คอยรับฟัง เสนอความเห็น และเยี่ยวยาคิดใจกันและกัน หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมละคร ผู้เข้าร่วมจะมีความรู้และทักษะการสานเสวนา

โมเดลย่อย 7 CM-CDL ผู้นำกิจกรรมควรออกแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์เพื่อฝึกทักษะการไต่สวน (Inquiry) เป็นการออกแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์โดยให้มีประเทศคู่กรณีทั้งสองประเทศไม่สามารถตกลงกันได้โดย ทางทางทูตอันเนื่องมาจากมีความเห็นขัดแย้งกัน โดยกำหนดโครงสร้างของบทละครให้มีให้จัดตั้งคณะกรรมการไต่สวนขึ้นอำนวยความสะดวกในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหา โดยหาข้อเท็จจริงอันแน่ชัดด้วยการสืบสวนที่ปราศจากความลำเอียงและด้วยความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งคณะกรรมการไต่สวนนั้นประกอบด้วยบุคคลซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายและสาขา ต่าง ๆ และการสอบสวนของคณะกรรมการนี้ จะทำได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากคู่พิพาทอย่างน้อยฝ่ายหนึ่งในดินแดนที่จะมีการสอบสวน หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมละคร ผู้เข้าร่วมจะมีความรู้และทักษะการไต่สวน หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมละคร ผู้เข้าร่วมจะมีความรู้และทักษะการไต่สวน

โมเดลย่อย 8 CM-CDL ผู้นำกิจกรรมควรออกแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์เพื่อฝึกทักษะไม่ใช้ความร่วมมือ (Non-Cooperation) เป็นการออกแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์โดยให้มีการไม่ให้ความร่วมมือ เป็นเจตนาที่จะหยุดยั้งหรือเพิกถอนความร่วมมือในรูปแบบที่เคยให้แก่บุคคล กิจกรรม สถาบัน หรือระบอบการปกครอง เพื่อแสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้วอำนาจในการปกครองล้วนมีที่มาจากกรยอมรับและสนับสนุนของประชาชน โดยกำหนดโครงสร้างของบทละครให้มีประชาชนพร้อมใจกันเพิกถอนความยินยอมนั้น บุคคล กิจกรรม สถาบัน กระทั่งระบอบปกครอง ก็ไม่อาจดำเนินต่อไปได้ วิธีการไม่ให้ความร่วมมือสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) การไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม 2) การไม่ให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และ 3) การไม่ให้ความร่วมมือทางการเมือง หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมละคร ผู้เข้าร่วมจะมีความรู้และทักษะไม่ใช้ความร่วมมือ

โมเดลย่อย 9 CM-CDL ผู้นำกิจกรรมควรออกแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์เพื่อฝึกทักษะการอารยะขัดขืน (Civil Disobedience) เป็นการออกแบบกิจกรรมละครสร้างสรรค์โดยให้มีเรื่องของการขัดขืนอำนาจรัฐ ที่เป็นทั้งเป้าหมายและตัววิธีการอันทำให้สังคมการเมืองโดยรวมมีอารยะมากขึ้น โดยกำหนดโครงสร้างของบทละครให้มีการจำกัดอำนาจรัฐโดยพลเมืองด้วยวิธีการอย่างอารยะ คือ เป็นไปโดยเปิดเผย ไม่ใช้ความรุนแรง และยอมรับผลตามกฎหมายที่จะเกิดขึ้นกับตัวผู้ใช้นั้นๆ เพื่อให้สังคมการเมืองเป็นธรรม มีการเคารพสิทธิเสรีภาพของคนมากขึ้น และเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น อารยะขัดขืนเป็นการใช้สันติวิธีในลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกันกับวิธีการ “ไม่ให้ความร่วมมือ” กล่าวคือ ไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาล โดยต้องการให้สังคมโดยรวมเห็นว่ามีปัญหาเกิดขึ้นในกฎหมายหรือนโยบายนั้น ๆ ซึ่งลักษณะเด่นของ “อารยะขัดขืน” อยู่ที่การไม่ใช้ความรุนแรง และการมุ่งเน้นละเมิดกฎหมาย แต่ผู้ละเมิดจะยอมรับผลของการละเมิดกฎหมายนั้น หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมละคร ผู้เข้าร่วมจะมีความรู้และทักษะอารยะขัดขืน

7. การสรุปผล

ละครสร้างสรรค์ มิได้มุ่งเน้นความบันเทิงแก่ผู้ชมอย่างเป็นทางการ แต่เป็นละครในรูปแบบของกิจกรรมที่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมละครเป็นสำคัญ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกเพศทุกวัย เริ่มต้นบุกเบิกในทศวรรษที่ 1920 และนิยมนำไปใช้ในการศึกษาในระบบอย่างจริงจัง คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และแคนาดา การจัดกิจกรรมละครสร้างสรรค์เป็นกระบวนการการสนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้กลายเป็นผู้เล่นถือว่าการส่งเสริมความสามารถให้เกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางศิลปะ ผู้นำกิจกรรมจำเป็นจะต้องมีทักษะในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ มีทัศนคติที่เปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็น มีทักษะในการตั้งคำถาม เพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการคิดและมีทักษะในการแสดงบทบาทสมมติ ประเทศไทยได้นำกระบวนการดังกล่าวมาสู่ระบบการศึกษาเมื่อราวปี พ.ศ. 2517 และตลอดระยะเวลา 32 ปี ตั้งแต่ ปี 2533-2565 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้มีการดำเนินการวิจัยละครสร้างสรรค์ที่เผยแพร่อย่างเป็นทางการ จำนวน 32 เรื่อง ส่วนมากนักวิจัยการละครสร้างสรรค์ของไทยนิยมนำกิจกรรมละครสร้างสรรค์ไปพัฒนาเด็กและเยาวชน และเป็นการวิจัยในเชิงปริมาณเป็นหลัก ในช่วงปี 2560-2565 ถือเป็นช่วงที่นักวิจัยละครสร้างสรรค์ให้ความสนใจในการดำเนินการเพิ่มมากขึ้น โดยส่วนใหญ่เน้นกระบวนการละครสร้างสรรค์ไปพัฒนาในด้านทักษะพิสัย จากองค์ความรู้เกี่ยวกับละครสร้างสรรค์ จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่ปรากฏในการวิจัยละครสร้างสรรค์ของประเทศไทย ปัญหาเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ และเทคนิคการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติวิธี นำมาพิจารณาร่วมกันเพื่อนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมละครสร้างสรรค์ในลักษณะโมเดล **9CM-CDL Model** ด้วยกระบวนการวิจัยละครสร้างสรรค์แบบ 6S-CDL

แผนโมเดลย่อยที่ 1 CM-CDL เป็นการฝึกทักษะการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง (Mediation) โมเดลย่อยที่ 2 CM-CDL ฝึกทักษะเจรจาต่อรอง (Negotiation) โมเดลย่อยที่ 3 CM-CDL ฝึกทักษะการใช้อำนาจตุลาการ (Arbitration) โมเดลย่อย 4 CM-CDL ฝึกทักษะการนิติบัญญัติ โมเดลย่อย 5 CM-CDL ฝึกทักษะการเจรจาไกล่เกลี่ยข้ามวัฒนธรรม โมเดลย่อย 6 CM-CDL ฝึกทักษะการสานเสวนา (Dialogue) โมเดลย่อย 7 CM-CDL ฝึกทักษะการไต่สวน (Inquiry) โมเดลย่อย 8 CM-CDL ฝึกทักษะไม่ใช้ความร่วมมือ (Non-Cooperation) แผนกิจกรรมโมเดลย่อย 9 CM-CDL ฝึกทักษะการอารยะขัดขืน (Civil Disobedience)

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้นำกิจกรรมละครสร้างสรรค์ควรพิจารณาถึงสาเหตุของความขัดแย้งในบริบทนั้น ๆ ก่อนที่จะตัดสินใจเลือกใช้เทคนิคการแก้ปัญหาความขัดแย้งในแต่ละเทคนิคผ่านกิจกรรมละครสร้างสรรค์

8. เอกสารอ้างอิง

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2565). รายงานสถิติคดีประจำปี 2565. กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. <https://www.djop.go.th/navigations/รายงานสถิติคดีประจำปี>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ธนสิน ชุตินธรานนท์. (2560). ละครการศึกษาในสังคมตะวันตกและสังคมไทย. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 37(4), 195-207.
- ปาริชาติ จีงวัฒนาภรณ์. (2547). ละครสร้างสรรค์สำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ(พว.) จำกัด.
- พรรัตน์ ดำรุง. (2547). การละครสำหรับเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- สำนักข่าว ไอ.เอ็น.เอ็น. (2555). เด็กสถานพินิจฯ ยกพวกตีกันเจ็บกว่า 45 ราย กรุงเทพฯ: บริษัท เทนเซ็นต์ (ประเทศไทย) จำกัด. <https://www.sanook.com/news/1107267/>.
- สมิทธิรักษ์ จันทรักษ์. (2557). การพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย. [วิทยานิพนธ์ดุสิตวิทยานิพนธ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุษบง ชัยเจริญวัฒน์. (2561). การจัดการความขัดแย้ง ความรู้เบื้องต้นและกรณีศึกษา. สงขลา: พี. ซี. พรินติ้ง.
- สุชา จันทรเฒ (2522). ปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไทยรัฐ. (2559, 8 ตุลาคม). โจ้สถานพินิจฯ สงขลา ยกพวกตีกันเจ็บ 15 ราย เหตุเขม่นเพื่อนต่างถิ่น. กรุงเทพฯ: บริษัท วัชรพล <https://www.thairath.co.th/news/local/south/747557>